

United States Holocaust Memorial Museum
Oral History Interview
Slovak Witnesses Documentation Project

United States Holocaust Memorial Museum

Rozhovor s Michalom Patrikom

RG-50.688.0063.01.01

Dobrý deň.

Dobrý deň.

Môžete sa nám prosím predstaviť, ako sa voláte?

Patrik Michal.

Kedy ste sa narodili?

Dvadsať tretieho ôsmeho tisíc...

Tisíc deväť sto dvadsať siest. Kde ste sa narodili? Kde?

V Čertižnom. A tam som žil.

To je obec Čertižné, áno?

Hej.

A kde sa nachádza Čertižné? Kde to je? Čertižné...? Kde?

Nerozumiem.

Kde to je?

No.

To je tu pri Medzilaborciach?

No. Okres Medzilaborce.

A tam ste aj vyrastali ako chlapec, áno? Pán Patrik, žili v Čertižnom židia?

No. Tam dakedy žilo kolem tisíc tri sto ľudí. A tých môže byť...

Kedysi tam bolo tisíc tri sto ľudí?

A jedni... druhí sa vystažovali za robotou, a tak ostalo.

A medzi týmito ľuďmi, boli aj nejakí židia? Ľudia, ktorí mali židovské náboženstvo tam žili? Židia?

No. Aké náboženstvo?

Židovské. Židia. Boli tam?

Boli židi. Boli grékokatolíci, pravoslávni, židi, aj vyše, nazývali sa vyše Jehova... boli z tých...

Jehova, to boli Svedkovia Jehovovi? Jehova...? A židi tam žili? Koľko? Koľko rodín?

To ja nepamätám. To bolo dávno.

A na koho si pamätáte? Na koho si spomínate? Z tých židov?

Zo židov... na Mendelovi, to boli židovskí tieto od nás. A boli tiež v Osvienčime, ale dvom sa podarilo utiecť, tak utiekli a potom po fronte prišli domu nazad. Potom všetko pobili, ak tam bolo v Osvienčime, všetko pobili. Ale už poďme dal.

No tak toto ja som trošku stratená... priznávam sa. Aké... a ako ľudia spolunažívali s tými židmi? Aké boli vzťahy u vás v Čertižnom?

Dobre.

Medzi kresťanmi a židmi?

Dobré boli. No mali svoje, my svoje. Židi mali svoju cirkvu, mali v takej chyži, no ale bola to ich cirkev, tam sa chodili modliť každú sobotu. Tak...

Hm.

Bo sme nachodili dobre.

Takže oni v sobotu sa chodili modliť do tej svojej cirkvi, áno? A vy ste mali inú?

No. Sme sa dobre zachodili. Židi boli lepší, ak kresťania.

Boli lepší? Prečo?

Cha, cha... ona sa neznali vadit', nič také, oni boli... Mali svoju kúpeľňu, krémy, kde sa chodili kúpať, cirkvu mali svoju...

A kresťania sa vadili? Kresťania sa vadili?

Nie.

Nie? Keď hovoríte, že židia sa nevadili.... Pamätáte si, ako vznikol Slovenský štát?

Ak hovoríte?

Slovenský štát... Spomínate si, ako vznikol?

No. To na Slovensku vyhlásili rozhlas, že Slovensko bez židov. Rozhlas hlásil, že Slovensko bez židi. Oni gardisti boli židi všetko vzali do... do toho... do Osvienčima.

Hm. A kde... kde boli gardisti, boli v Čertižnom gardisti? Gardisti...

No.

Boli u vás, tí gardisti?

Boli pravda, to oni všetko viedli gardisti. Oni mali právo, len tak...

A čo tí gardisti robili? Čo robili?

No tak mali sme zákon, podľa zákona robili. A tam na valale, keď to... bol jeden predseda, ten im rozkazoval všetkým.

Boli predseda gardista, u vás?

Hej, gardista. To...

A on bol... on bol od vás z Čertižného?

Hej, mali odznaky gardistické, toto všetko... Boli prisni. No ale...

Prisní... čo to znamenalo? Čo robili?

Cha, cha, cha.

Prisni...?

Prisní, takí boli tvrdí proti nám. Ak bol gardista, tak hej, ak nebol gardista, tak... cha, cha, cha...

Prečo aj proti vám boli prisní? Prečo boli prisní? Prečo boli prisní?

No to taký bol zákon. Oni s ľuďmi podľa zákona robili také toto..

Takže aj na vás boli prisní?

No.

A vy ste čo robili, že na vás museli byť prisní?

Kedy? Za Slovenska, či...?

Za Slovenska.

No to doma... doma sme gazdovali. Ja chodil do školy, dva roky do poľnohospodárskej, musel ísť do Bystrej... Bystrej... a dva roky politickou práci. Tak mi...

A tých gardistom koľko u vás bolo? V Čertižnom? Koľko?

To u nás málo, na valale, to mestskí. Na valale nebolo. Bol gardista predseda, ten rozkazoval, to bol.

Hm.

No...

A kde ich bolo viac? Gardistov? Kde bolo viac?

U nás? U nás neboli žiadni gardisti.

To neboli vaši?

Nie.

A ten predseda bol odkiaľ?

Predseda?

Hm.

Predseda bol gardista. Nosil gardistický...

Hm. A spomínate si, ako sa volal? Aké mal meno?

To ja si nepamätám.

Hm. Hovorili ste, že u vás žili židi. Čo sa s nimi stalo?

Židi? No tak ich všetkých vzali do Osvienčima, židi. Vzali do Poľska a z Poľska transportom priamo do Osvienčima.

Vy ste videli, ako ich brali?

Ja nevidel, bo to chodili... v Poľsku už nakladali. Do vagóna, ak dobytok, nahnali, zatvorili a šup...

A toto ste videli, ako ich ak dobytok do vagónov dávali? Vy ste tam boli? Videli ste to?

S kom?

Tam tých židov, ako zobrali.

No.

Vy ste boli pri tom?

Neboli, ja bol klučisko v tomto...

Čo ste boli?

Ja bol mladý, ja sa nemiešal do politiky.

A čo... čo ste videli? Keď židov brali?

No to tam videli... to všetko viedli v Poľsku.

A u vás v Čertižnom nebolo nič?

U nás na valale nebolo. Gardisti boli, to boli Slováci. Tak boli, ale my Rusnáci neboli.

My sme sa spolu už raz stretli a vtedy ste nám vraveli, že ste mali židovku aj frajerku.

Hej.

Spomínate si?

Hej. Sme sa ľúbili, ale potom ju vzali. Ja ju schoval. A prišiel predseda, „Kde je?“ znali, že tu vo mňa... „Tak keď ju nenájdeš, tak vezmeme miesto nej tebe! Ale aj tak jej to nepomôže!“ No tak potom musela prísť...

Takže prišla... vy ste schovali tu frajerku, prišiel predseda ju hľadať ku vám.

No.

Áno?

„Keď nenájdeš, zoberiem...“

A že vás zoberie, keď ju nedáte?

A hovorí, „Aj tak jej nepomôžeš, lebo kde príde...? Ak ďalej žiť bude?“ Tak potom ju vzali.

A čo potom, kto ju zobral? Kto?

Kto ju zobral? No to zobrali do Poľska, v Poľsku organizovali transport.

A u vás, ona sa u vás skrývala? Vy ste vo vašom dome ju ukryli? Tu vašu frajerku?

No.

Kde sa skrývala? Kde ste ju schovali?

Doma... doma v zadní chyži bola, nikto neznal. No ale potom povedali, „Nedáš ju ty, vezmeme tebe.“

No a ako vedeli, že majú ísť ku vám ju hľadať? To ako vedeli?

Tak znali, že chodím s tou... sme boli susedove. Chyža o chyžu.

Hm. Takže ona bola susedka od vás.

Hej. To je...

Pamätáte si, ako sa volala?

Nie. Nie, toto roky...

Koľko ste mali rokov?

Ja... neznám, nespomínam si teď na rok. Tak to už dávno, ja znám, čo to roky... Neznám...

A potom čo teda? Prišiel predseda, povedal, že keď ju nedáte, zoberie vás.

Hej. A že i tak... „Kde bude žiť“...?

Tak čo...? Potom ju odvedol preč, alebo vy ste ju zavolali, aby prišla?

Hej.

Vy ste ju zavolali?

No to tak povedali, nedám... znali... „Vezmeme tebe miesto nej. A i tak ma len mňa...“ no tak prosím. Prišla, vzali ju, hotovo...

A vy ste išiel potom s ňou? Išli ste s ňou? Niekam? Keď ju brali? Vy ste s ňou išli?

Oni ju vzali do Poľska, to len štyri kilometre od nás, v Poľsku, tam ju vzali do Poľska. Tam transporty robili, v Poľsku.

A tie... tie štyri kilometre do toho Poľska, vy ste s ňou išli tiež?

Nie...

Ostali ste doma?

To nepustili. Bo, „Chod'te, lebo ťa vezmeme...“

Hm.

To tak...

A v Čertižnom židia... v Čertižnom židia nosili nejaké označenia?

No. Ak?

Nejaké také označenia, že sú to židia, nosili u vás?

No.

Čo nosili?

Neznám...

Mali hviezdy také židovské?

No.

Na šatoch?

Neznám... Nepamätám, to už...

Hm. Myslím, že si urobím teraz prestávku.... Nathan, I think I will stop here. Počkáme sekundu, dobre?

...

My keď sme tu boli minule za vami, keď sme sa spolu rozprávali...

No.

Spomínate si?

Hej.

Že sme sa spolu rozprávali. Vtedy ste nám hovorili, že keď tu vašu frajerku zobrali, že ju zobrali gardisti. A že zobrali aj ďalších židov od vás z Valalu...

No.

A že ich brali k tým poľským hraniciam. Do Poľska že ich viedli.

No.

Že oni kráčali a gardisti išli s nimi... A že vy, aj ešte nejakí ďalší vaši kamaráti, ľudia z valala, ste išli s nimi tam k tým hraniciam poľským. S tými židmi a s tými gardistami, spomínate si na to?

To sme boli mladí, to sa nedobre hovorí. My sa do politiky nemiešali... to jak... na valale kedyž sa žilo...?

Takže vy išli ste s nimi? Alebo nie išli ste s nimi?

No.

Išli ste tam s tými gardistami a s tými židmi k tým poľským hraniciam?

No.

Kráčali ste tam s nimi?

Kde?

Keď zobrali tu vašu frajerku...

No.

Aj ostatných... to ste nám spomínali, že zobrali židov od vás z valala. Gardisti. A kráčali s nimi na peši štyri kilometre k poľským hraniciam.

Hej.

A vy že ste to videli, lebo ste išli s nimi, ako taký doprovod. Ste sa išli pozrieť... Áno?

To oni nás tam nepustili. Toto... do Poľska by isti... Tam boli... tam boli Nemci, mali obsadené.

Tam sa nedalo ist', to bolo zavreté?

Dalo sa ist', ale my boli mladí, to sme mali...

Takže vás tam nepustili?

To ich tak doládovali do vagónov a išlo...

A to ako viete, že ich naládovali do vagónov?

To tí, čo sa vyhynuli, po vojne to povedali, oni tam boli.

Tí, ktorí sa po vojne vrátili ku vám do valala...

Hej. Hej.

Boli v Poľsku v táboroch? A tí vám to rozprávali?

Hej. To mi to všetko povedali, ako to bolo.

Hm. A to boli od vás z valala nejakí dvaja ľudia, alebo viac ich bolo?

No.

Dvaja od vás z valala sa vrátili?

No.

A tí vám hovorili, čo sa stalo, keď ich z valala odvedli?

Tak do Poľska, do vagóna a šlo...

Hm.

To tam... tam už to mali všetko vojaci na starosti.

Takže ak som dobre rozumela, tak vy ste s tou vašou frajerkou potom už ďalej nie išli od vás z valala? S tými gardistami...

Nič.

Ostali ste doma?

Hej.

Hm.

Oni len ukázali, že ak ju nedám, tak že ma vezmú. Nebolo pomoci. Tak tak... A oný osvienčimský... že veliteľ... Nemec bol. A ten tak robil. Tam na hlavné bráne, tam nosili ten... A keď ste chceli mladú ženu, tak si ju vybral, natrhli šaty... A ju dali sklenú... sklenenú izbu, štyri krát štyri. A tie boli... furt bola holá. A druhá sestra ju furovala. A ľudia kolem chodili.

A toto ste sa od koho dozvedeli? Kto vám to povedal?

No tí, čo sa vyhnuli.

Hm.

Cha, cha, cha...

Tí sa vrátili po vojne?

Hej.

A vám rozprávali, čo bolo v tom...

Hej.

Osvienčime...

Ale ja mám v Poľsku za hranicami rodinu, ja tam chodím, tak to tiež mi povedali. Ale to už...

Hm. Hm. Ďakujem.

Povedam, tri mesiace ju užíval, potom ju zlikvidoval, potom si našiel druhú. Za tri mesiace... každé tri mesiace druhú. Mladých...

Hm. A ta vaša frajerka, ta sa nevrátila?

Nie, ta sa nevrátila.

A tí, ktorí prišli, to neboli z Čertižného? Tí, čo po vojne prišli? To boli od vás z valala?

Tak, to susedove, kamaráti. Od nás boli.

Hm.

A sa im podarilo utiecť.

A keď pre tu vašu frajerku prišiel ten predseda... keď prišiel, on sa ku nej ako správal?

No...

Aký bol ku nej?

No nič... ja tam bol s otcom, proste sme ju zatlkali, on bola v zadnej chyži na pôde, ja riekol, „Pod' dolu, nie je pomoci. Ak neprídeš, tam vezmú mňa.“ Tak musela ísť.

Takže bola v zadnej chyži na pôde? A ste ju teda zavolali, aby šla dole?

Že chcem ju vidieť...

A to bolo poslednýkrát, čo ste ju videli?

No.

Hm. To...

My boli mladé a susedove.

A okrem nej, ešte zobrali niekoho iného vtedy? Vtedy, keď ju zobrali, zobrali ešte aj niekoho iného? Nejakých iných židov? Od vás z valala?

No.

Zobrali viac ľudí?

Od nás? Tam také nebrali, len židov brali. A takých Rus... takých našich ľudí proste nebrali.

Hm.

To už Nemci gazdovali. A po valale nebolo gardistov. Len po mestách boli gardisti, a čo ja znám, čo sa po mestách robilo?

Hm. Ta u vás bol ten gardista iba ten predseda?

No.

Hm.

To predseda rozkazoval všetko, ja povedal, tak bolo.

Hm.

Nathan, I am afraid I am getting lost with this...

Povedám, hlavné, čo bolo... v Osvienčime tam... rozkazoval. Na tri mesiace mladú ženu, ju používal, po troch mesiacoch ju zlikvidoval.

Hm.

Ešte zrobil... tak druhá... tak menil. Do roka tri, štyri...

Hm. Ja na chvíľku urobím prestávku teraz, dobre?

Just a second. Just a second. Stop for a second.

Keď sme tu boli minule, minulý raz...

Last time you spoke to us, you told us that you were close to the Polish border and saw how the Jews were handed over to the Polish soldiers and they put them on the train.

Vy ste nám vtedy vraveli, že ste videli, ako tých židov od vás z valala, z Čertižného, ako na tých poľských hraniciach ich zobrali poľskí vojaci a naložili ich do vlaku.

No.

To ste vraveli, že vy ste tam boli...

Hej, hej.

A vy ste to videli.

No ale u nás neboli toto... gardisti.

There were no gardist in our place.

Len po meste, na valale sme tak žili.

We were just living usual life... common life...

Do politiky my mladí sme sa nemiešali.

We were not interested in politics... He's not giving us direct answer. This is actually third time he repeated this.

Okay, so we will stop here.

Hm.

And thank him...